

Szkoła wyższa jako przedsiębiorca w warunkach społecznej gospodarki rynkowej

1. Wprowadzenie

Status prawny uczelni budzi wiele kontrowersji, w szczególności w oznaczeniu jej roli w społecznej gospodarce rynkowej, gdy świadczenie usług edukacyjnych przestało być uprawnieniem jedynie podmiotów publicznych, a coraz więcej podmiotów świadczy te usługi. Działalność naukowo-badawcza czy też dydaktyczna przestała być jedynym źródłem dochodów uczelni. Coraz częściej prowadzą one dodatkową działalność, która pozwala im zarabiać. Celem niniejszego artykułu jest próba określenia roli uczelni jako przedsiębiorcy, który prowadzi działalność gospodarczą, oraz analiza pozycji prawnej przedsiębiorcy w warunkach społecznej gospodarki rynkowej. Jednocześnie autorka próbuje odpowiedzieć na pytanie, czy uczelnie publiczne mogą korzystać w pełni z wolności gospodarczej w warunkach społecznej gospodarki rynkowej?

Ustawa o szkolnictwie wyższym wskazuje kilka rodzajów podmiotów świadczących usługi edukacyjne, prowadzących działalność mającą charakter zadania publicznego, czego dowodzi brzmienie art. 70 ust. 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (dalej też: Konstytucji)¹, które to zadanie na poziomie szkolnictwa wyższego realizują uczelnie publiczne oraz niepubliczne szkoły wyższe. W związku z tym nasuwa się pytanie, czy posiadanie przez uczelnie wyższe statusu przedsiębiorcy zmienia ich pozycję prawną w warunkach gospodarki rynkowej.

2. Uczelnie jako przedsiębiorca

Na gruncie regulacji ustawowych szkolnictwa wyższego na przestrzeni lat możemy znaleźć wiele definicji, które będą odnosić się do podmiotów zajmujących się działalnością naukową i dydaktyczną, co więcej – ta wielość definicyjna prowadzi do pewnych rozbieżności interpretacyjnych sytuacji prawnej uczelni jako podmiotu prawa. Aktualnie obowiązująca ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym (dalej u.p.s.w.) wprowadza dychotomiczny podział na uczelnie publiczne i niepubliczne jako podstawowy podział uczelni

¹ Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

ze względu na podmiot założycielski, dopiero później wprowadzając rozróżnienie ze względu na charakter specjalizacji działalności naukowo-dydaktycznej. W celu określenia sytuacji prawnej uczelni w warunkach społecznej gospodarki rynkowej konieczna jest dokładna analiza definicji ustawowej uczelni, Zgodnie z art. 2 u.p.s.w. uczelnią jest szkoła prowadząca studia wyższe, utworzona w sposób określony w komentowanej ustawie. Do powstania uczelni konieczne jest łączne spełnienie warunku formalnego i materialnego. Za element formalnego powstawania uczelni uznać można jej utworzenie w trybie przewidzianym ustawą, co powoduje pewną rozbieżność w zakresie statusu uczelni, ponieważ wskazuje podział uczelni na publiczne i niepubliczne. Uczelnia niezależnie od pozycji nie będzie mogła zostać uznana za element systemu szkolnictwa wyższego bez prowadzenia działalności w zakresie studiów wyższych. Uczelnie niezależnie od podmiotu je tworzącego posiadają status osób prawnych, jednakże w zależności od formy nabycie osobowości następuje w innym momencie.

W celu określenia sytuacji prawnej uczelni w warunkach społecznej gospodarki rynkowej konieczne jest określenie zakresu pojęcia przedsiębiorcy i działalności gospodarczej. W ramach oceny stanu prawnego należy stwierdzić, iż zgodnie z art. 431 Kodeksu cywilnego (dalej też: k.c.)² przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 331 § 1 k.c., prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową³. Podobne ustalenia możemy znaleźć na gruncie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, gdzie za przedsiębiorcę należy uznać: osobę fizyczną, osobę prawną i jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której przepisy szczególne przyznają zdolność prawną, prowadzącą we własnym imieniu działalność gospodarczą⁴. Analizując działalność przedsiębiorców występujących w obrocie gospodarczym, należy wyróżnić dwie specyfiki działalności przedsiębiorców: przedsiębiorców działających w celu osiągnięcia zysku oraz przedsiębiorców dla których zysk jest elementem działalności gospodarczej, która nie jest głównym celem bytu podmiotu.

W myśl art. 7 u.p.s.w. uczelnia może prowadzić działalność gospodarczą wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo od działalności, o której mowa w art. 13 i 14, w zakresie i formach określonych w statucie. Pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy⁵, zgodnie z którym odpłatne i systematyczne wykonywanie przez uczelnię zajęć dydaktycznych jest wykonywaniem przez osobę prawną we własnym imieniu zawodowo działalności

² Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 ze zm.).

³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 ze zm.).

⁴ Za działalność gospodarczą zgodnie z art. 3 należy uznać „zarobkową działalność wytwórczą, budowlaną, handlową, usługową oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodową, wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły”, ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 672, z późn. zm.).

⁵ Uchwała z dnia 3 lipca 2003 r., III CZP 38/03 (OSNC 2004 nr 9, poz. 134).

usługowej w sposób zorganizowany i ciągły, należy uznać za podstawę uznania szkoły wyższej za przedsiębiorcę. Działalność taka, wykonywana przez uprawnionych pracowników uczelni, charakteryzuje się profesjonalnym charakterem, jest podporządkowana regułom opłacalności i racjonalnego gospodarowania, jest działaniem wykonywanym na własny rachunek uczelni jako odrębnej osoby prawnej, a nie na rachunek jej założyciela, a ponadto charakteryzuje się niewątpliwie powtarzalnością działań i uczestnictwem w obrocie gospodarczym⁶. Wskazane kryteria zachowują aktualność dla uznania niepaństwowej uczelni za przedsiębiorcę w rozumieniu art. 431 k.c. Wymienione elementy komercyjne, charakteryzujące także działalność dydaktyczną uczelni niepaństwowych, wyraźnie odróżniają tę działalność od tożsamej przedmiotowo działalności publicznych szkół wyższych, które mają ustawowy, konstytucyjny obowiązek wykonywania zadań publicznych przez świadczenie bezpłatnych usług edukacyjnych⁷. W związku z tym należy stwierdzić, iż działalność wykonywana przez uczelnie niepubliczne jest działalnością gospodarczą, która spełnia wszystkie przesłanki wskazane w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej pomimo iż niezbędne jest spełnienie przez przedsiębiorcę obowiązku rejestracyjnego jako elementu *sine qua non* uzyskania statusu przedsiębiorcy.

Brak realizacji przez uczelnie obowiązku wpisu do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego nie może warunkować uzyskania statusu przedsiębiorcy. Zgodnie z art. 14 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej przedsiębiorca może podjąć działalność gospodarczą po uzyskaniu wpisu do rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym albo do centralnej ewidencji informacji o działalności gospodarczej. Jednakże w świetle art. 431 k.c. wpis do właściwego rejestru nie stanowi cechy konstytutywnej pojęcia „przedsiębiorca”⁸. Należy stwierdzić, iż nie ma zatem tożsamości między podmiotami posiadającymi status przedsiębiorcy a wpisanymi do rejestru przedsiębiorców. Wobec braku wyraźnego zakazu i biorąc pod uwagę podmiotowość prawną uczelni, można ją traktować jako przedsiębiorcę w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej⁹, jeśli wykonuje działalność gospodarczą. Uczelnia wyższa należy do kategorii przedsiębiorców nierejestrowych, ponieważ żaden przepis nie wymaga jej rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym.

⁶ Uchwała z dnia 3 lipca 2003 r., III CZP 38/03 (wyrok z dnia 07 lipca 2004 r., III SK 22/04, s. 4).

⁷ *Ibidem*, s. 4.

⁸ W. J. Katner, *Przedsiębiorca i konsument w projekcie księgi pierwszej nowego kodeksu cywilnego – do czego zmierza Komisja Kodyfikacyjna?*, [w:] M. Modrzejewska (red.), *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, Warszawa 2010, s. 372 i n.

⁹ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2013 r., poz. 672 z późn. zm.).

W celu uzyskania statusu przedsiębiorcy zarówno uczelnia publiczna, jak i niepubliczna powinna podjąć działalność gospodarczą, którą „zgodnie z rozwiązaniami ustawowymi może prowadzić osobiście, jako osoba prawna lub przy wykorzystaniu innych form dla prowadzenia działalności gospodarczej (spółki, fundacji)”¹⁰. Przedmiot działalności gospodarczej uczelni został znacząco ograniczony przez regulacje art. 106 u.p.s.w., która wskazuje, iż działalnością gospodarczą uczelni nie jest świadczenie, nawet odpłatnie, wymienionych tam przejawów działalności, tj. szeroko rozumianych usług edukacyjnych, badawczych, sportowych i działalności leczniczej¹¹. Trybunał Konstytucyjny jednoznacznie określił charakter prawny uczelni niepublicznych¹², nazywając je przedsiębiorcami. Niepaństwowe szkoły wyższe nie są zakładami administracyjnymi, które sprawują władztwo administracyjne nad destynatariuszami, gdzie mają możliwość władczego rozstrzygnięcia o ich pozycji. Co więcej, fakt finansowania uczelni niepublicznych ze środków prywatnych oraz niekorzystanie przez nie ze środków publicznych pociąga za sobą konieczność samofinansowania. Uczelnie niepubliczne, oferując odpłatne kształcenie, wykonują działalność gospodarczą. Podkreślić należy, iż pomimo wskazania w ustawie zadań uczelni, nie wyłącza to możliwości prowadzenia w tym samym zakresie działalności gospodarczej. Uczelnia niepaństwowa może jednak osiągać zyski i w praktyce na pewno często je osiąga, dlatego jej działalności nie można uznać za *non profit*. Trybunał Konstytucyjny w omawianym orzeczeniu podkreślił, że definicja przedsiębiorcy w obowiązującym prawie jest szeroka i abstrahuje od kategorii zysku. Zarówno kodeks cywilny, jak i ustawa z dnia 2 sierpnia 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej do kręgu „przedsiębiorców” zaliczają wszystkie podmioty, które we własnym imieniu prowadzą działalność gospodarczą lub zawodową¹³. W tak szerokim pojęciu można, jak się wydaje, pomieścić także uczelnie niepaństwowe. Nie sposób bowiem zaprzeczyć, że prowadzą one wysoko kwalifikowaną działalność zawodową¹⁴. W piśmiennictwie podkreśla się jednak, że nieco odmiennie kształtuje się sytuacja uczelni publicznych, które kształcą studentów na mocy decyzji administracyjnej będącej podstawą przyjęcia na studia¹⁵. Niemniej jednak, zgodnie z poglądem wyrażonym przez Sąd Najwyższy (dalej też: SN), powstanie stosunku cywilnoprawnego może łączyć się z różnymi działaniami i zaniechaniami, w tym z aktami administracyjnymi wywołującymi skutki w zakresie prawa cywilnego¹⁶.

¹⁰ M. Etel, *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej oraz w orzecznictwie sądowym*, Warszawa 2012, s. 98.

¹¹ A. Warzybok, *Student nasz pan? Publicznoprawna ochrona zbiorowego interesu studenta przed klauzulami abuzywnymi stosowanymi we wzorcach umów zawieranych z uczelnią wyższą*, „Zeszyty Naukowe Zakładu Europeistyki”, nr 1(13) 2011, s. 13.

¹² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 października 2005 r., SK 39/05, s. 3.

¹³ Art. 47 k.c., art. 4 w zw. z art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

¹⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 października 2005 r., SK 39/05, s. 4.

¹⁵ J. Świeszczakowska, *Niedozwolone postanowienia umowne w regulaminach i statutach szkół wyższych*, „Edukacja Prawnicza” 2011/10, s. 19.

¹⁶ Postanowienie SN z 21 listopada 2000 r., III CKN 1048/00, Legalis.

Za uznaniem uczelni jako przedsiębiorcy stoi także szerokie orzecznictwo w zakresie ochrony konkurencji i konsumenta, które bezsprzecznie uznaje uczelnie – czy to publiczne, czy prywatne – za przedsiębiorców. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta (dalej też: UOKiK) w swoich decyzjach niejednokrotnie podkreślał¹⁷, że „uczelnie publiczne czy też niepubliczne należy uznać za przedsiębiorców w zakresie prowadzonej działalności dydaktycznej na rzecz studentów studiów niestacjonarnych”. Przychody uzyskiwane przez uczelnię publiczną zarówno z prowadzonej działalności dydaktycznej lub badawczej, jak i z wyodrębnionej działalności gospodarczej mogą służyć jedynie realizacji celów, dla których uczelnia została powołana. Takie ustawowe ograniczenie możliwości dysponowania przychodem uzyskiwanym przez uczelnię zbliża ją do działalności gospodarczej prowadzonej przez fundacje i stowarzyszenia, w przypadku których ustawa również ogranicza możliwości w zakresie dysponowania dochodem uzyskanym z prowadzonej działalności. Powyższe pozwala przyjąć, iż uczelnia ma charakter instytucji *non for profit*. W stosunkach zewnętrznych „wspomniana działalność w zasadzie w niczym nie będzie odbiegać od działalności innych podmiotów prowadzących ją w celu osiągnięcia zysku”¹⁸. W związku z powyższym nie ma wątpliwości, iż na gruncie rozważań w zakresie ochrony konkurencji uczelnia zyskuje status przedsiębiorcy, gdyż jej działalność można wpisać w zakres działalności gospodarczej, o której mowa w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej.

Podsumowując, uczelnie mogą uzyskiwać status przedsiębiorcy, jedynie nie będą stosowane do niej regulacje dotyczące ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Uzyskanie przez uczelnie statusu przedsiębiorcy będzie przesądzało o jej miejscu w gospodarce. Zgodnie z ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym zarówno uczelnie publiczne, jak i niepubliczne nie prowadzą działalności gospodarczej, a przynajmniej nie w głównym nurcie swojej działalności. Usługi będące przedmiotem działalności uczelni należy kwalifikować jako zadanie publiczne czy też swoistą misję społeczną. Nie przeszkadza to jednak w praktyce działania Prezesa UOKiK i w orzecznictwie Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów jednolicie traktować uczelnie publicznych i niepublicznych jako przedsiębiorców.

3. Tworzenie i funkcjonowanie uczelni a wolność gospodarcza

Uznanie uczelni za przedsiębiorców pozwala przyjąć, że są one elementem społecznej gospodarki rynkowej, która daje im pewnego rodzaju swobodę w korzystaniu z filarów tej instytucji. Społeczna gospodarka rynkowa stanowi koncepcję gospodarczą, która podkreśla niemożność oddzielenia ustroju gospodarczego od ustroju społecznego,

¹⁷ Zob. szerzej: decyzja Prezesa UOKiK z dnia 8 września 2008 r. w sprawie stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów przez Politechnikę Warszawską w Warszawie, RWA-29/2008.

¹⁸ *Ibidem*, s. 5.

godzi prawa ekonomii z odpowiedzialnością społeczną. Jej istotą jest paralelność, a nie alternatywność celów społecznych i gospodarczych¹⁹. Jednym z filarów społecznej gospodarki rynkowej jest wolność gospodarcza rozumiana jako prawna możliwość podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej przez każdego bez konieczności poszukiwania zgody władzy publicznej. Wolność gospodarcza traktowana jest jako jedna z wolności człowieka. Oznacza to, że w sferze działalności gospodarczej jednostka może zachowywać się swobodnie, podejmując takie działania i czynności, które nie są przez prawo zabronione; sfera działalności obejmuje także przy tym motywowane chęcią osiągnięcia zysku działania jednostek, które rozwijają swoją aktywność ekonomiczną (w dziedzinie wytwórczej, budowlanej, handlowej, usługowej lub jakiejś innej), czyniąc to w sposób ciągły oraz zorganizowany (przy wykorzystaniu jakiegoś kompleksu składników materialnych i niematerialnych)²⁰. Na państwie spoczywa negatywny obowiązek ochrony wolności gospodarczej, czyli obowiązek powstrzymania się od wszelkich działań, które mogłyby utrudnić jednostkom faktyczne korzystanie z tej wolności. W ostatnim dwudziestoleciu nastąpił ogromny wzrost liczby uczelni. Był on spowodowany przede wszystkim umożliwieniem tworzenia uczelni niepublicznych. W 1990 r. w Polsce istniało 112 uczelni, a zaledwie dziesięć lat później już 310, w tym aż 195 niepublicznych²¹.

W związku z możliwością korzystania z wolności gospodarczej mamy dużą swobodę w wyborze przedmiotu działalności gospodarczej, co wywarło także duży wpływ na wzrost liczby podmiotów tworzących uczelnie niepubliczne. W roku akademickim 2001/2002 spośród 364 uczelni w Polsce (łącznie z uczelniami resortów obrony narodowej oraz spraw wewnętrznych i administracji) 123 było państwowymi szkołami wyższymi, natomiast 241 miało charakter uczelni niepaństwowych²². Dla tworzenia i wdrażania zmian kapitałowych systemu szkolnictwa wyższego podstawowe znaczenie mają regulacje rozdziału II Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej *Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela*. Art. 70 ust. 5 Konstytucji stanowi, że zapewnia się autonomię szkół wyższych na zasadach określonych w ustawie. Brzmienie tego przepisu pozwala na ustawowe ograniczenie samodzielności uczelni, jednak – tak jak w przypadku kwestii odpłatności za studia – zakres ograniczeń nie może zaprzeczyć generalnej zasadzie autonomii uczelni²³. W art. 70 ust. 1 Konstytucja gwarantuje prawo do nauki, a w art. 73 wolność badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, a także wolność nauczania,

¹⁹ R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. W. Wróbel, *System prawa administracyjnego*, Tom 8B: *Publiczne prawo gospodarcze*, C. H. Beck 2013, s. 439.

²⁰ *Ibidem*, s. 440.

²¹ Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku, <http://www.nauka.gov.pl/strategia-rozwoju-sw-do-roku-2020> (dostęp: 04.05.2014), s. 29.

²² *Ibidem*, s. 35

²³ L. Garlicki, *Komentarz do art. 70 Konstytucji*, [w:] L. Garlicki, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. II, Warszawa 2001, s. 11.

przy czym – zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji – ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Zasada ta odnosi się zarówno do prawa do nauki, jak i prawa do badań naukowych, prawa ogłaszania ich wyników oraz wolności nauczania²⁴. Przy tworzeniu systemu szkolnictwa wyższego, ustroju uczelni i innych jednostek edukacyjnych konieczne jest również uwzględnienie takich przepisów Konstytucji, jak art. 51 dotyczący ograniczeń zbierania informacji osobowych i ich przetwarzania, art. 52 zapewniający wolność poruszania się i wyboru miejsca zamieszkania i pobytu i art. 54 zapewniający wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.

Zasada wolności gospodarczej przejawia się w swobodzie w zakresie prowadzonej działalności, która może być wprowadzona tylko na podstawie ustawy i w jej granicach. Ograniczenia wolności gospodarczej w zakresie podejmowania przez podmioty działalności w formie uczelni regulują przepisy ustawy. Artykuł 20 u.p.s.w. określa, komu przysługuje uprawnienie do wystąpienia z wnioskiem o utworzenie uczelni niepublicznej. W artykule tym ustawodawca określił także warunki, jakie powinny spełniać osoby fizyczne oraz prawne, aby móc zostać założycielem uczelni niepublicznej. Pozwolenie na prowadzenie uczelni niepublicznej wraz z uzyskaniem uprawnień do prowadzenia studiów wyższych na danym kierunku i określonym poziomie kształcenia może uzyskać osoba fizyczna albo osoba prawna niebędąca państwową ani samorządową osobą prawną (art. 20 ust. 1)²⁵. W przypadku natomiast prowadzenia studiów na kierunkach pielęgniarstwo lub położnictwo jest wymagane posiadanie akredytacji ministra właściwego do spraw zdrowia na podstawie art. 59 ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz. U. Nr 174, poz. 1039 z późn. zm.). Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego w decyzji administracyjnej dotyczącej wydania pozwolenia na prowadzenie uczelni niepublicznej musi zawrzeć dane założyciela uczelni, nazwę i siedzibę uczelni, prowadzone kierunki studiów i poziom kształcenia, a także minimalną wielkość i rodzaj środków majątkowych, które założyciel jest zobowiązany przeznaczyć na funkcjonowanie uczelni²⁶. W przypadku tworzenia uczelni publicznych tylko podmiot publiczny może je utworzyć, w związku z powyższym korzystanie z wolności gospodarczej przez ten podmiot jest znacząco ograniczone. Zgodnie z art. 18 ust 1 u.p.s.w

²⁴ *Ibidem*, s. 13.

²⁵ A. Kurkiewicz, [w:] W. Sanetra (red.), M. Wierzbowski (red.), M. Kubiak, B. Kudrycka, A. Kurkiewicz, M. Lenard, M. Miąskiewicz, P. Orzeszko, J. Róg, E. Sieczek, P. Suwaj, A. Szymańska, E. Ura, P. Wajda, A. Wiktorowska, G. Winiarz, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, WKP 2013, LEX.

²⁶ *Ibidem*,

utworzenie, likwidacja, połączenie z inną uczelnią akademicką publiczną, jak również zmiana nazwy uczelni odbywają się w drodze ustawy. Zgodnie z art. 18 ust. 2 u.p.s.w. utworzenie, likwidacja, połączenie z inną uczelnią zawodową publiczną, jak również zmiana nazwy uczelni odbywa się w drodze rozporządzenia Rady Ministrów²⁷. W związku z tym korzystanie przez podmioty tworzące z wolności gospodarczej w zakresie rozpoczynania działalności gospodarczej w przedmiocie prowadzenia uczelni jest znacząco ograniczone. Jednakże z chwilą utworzenia podmiotu zyskują one pewną autonomiczność i jak wskazano we wcześniejszej analizie, mogą uzyskać status przedsiębiorcy. Uczelnie publiczne czy niepubliczne mogą korzystać z wolności gospodarczej przez kapitałowy udział w spółkach prawa handlowego. Dotychczas wydawało się, że tworzenie przez uczelnie publiczne spółek prawa handlowego oraz posiadanie przez nie udziałów i akcji ograniczone jest przez art. 37 ust. 1 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych²⁸. Ustawa ta wprowadza bowiem ogólny zakaz nabywania czy obejmowania udziałów lub akcji w spółkach przez jednostki sektora finansów publicznych. Ustawa dopuszcza w kilku przepisach możliwość tworzenia przez uczelnie spółek prawa handlowego, przystępowania do takich spółek i posiadania w nich udziałów lub akcji. Wyjątki te dotyczą nie tylko akademickich inkubatorów przedsiębiorczości i centrów transferu technologii, które mogą być tworzone w formie spółek prawa handlowego za zgodą senatu uczelni, ale również innych spółek i ich tworzenia. Potwierdzenie tej interpretacji można znaleźć w art. 62 ust. 2 pkt 4 lit. b, który zastrzega do kompetencji senatu uczelni wyrażanie zgody na przystępowanie przez nią do spółek i ich zakładanie, a także w art. 98 ust. 1 pkt 8, który do przychodów uczelni zalicza również przychody z udziałów²⁹. Według art. 20 i 22 Konstytucji³⁰ każdy ma prawo, na zasadach równości, podejmować i wykonywać działalność gospodarczą, a ograniczyć ją można tylko, jak już wspomniałam, ustawą i tylko ze względu na ważny interes publiczny. Nie ma żadnych przesłanek, które by przemawiały w Prawie o szkolnictwie wyższym oraz w zasadniczej dla prowadzenia działalności gospodarczej ustawie z 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej za generalnym ograniczeniem tej działalności i aby jakiś interes publiczny – w dodatku Konstytucja wymaga, aby był on „ważny” – uniemożliwiał uczelniom państwowym zarabianie dodatkowych pieniędzy na działalność określoną ustawowo i statutowo przez prowadzenie działalności gospodarczej³¹.

²⁷ M. Geryk, *Rynek uczelni niepublicznych w Polsce*, Wyd. SGH, Warszawa 2007, s. 10.

²⁸ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 885 ze zm.).

²⁹ W. Katner, *Niech gospodarują. Jakie są prawne możliwości prowadzenia działalności gospodarczej przez państwowe szkoły wyższe?*, „Forum Akademickie” 2007, nr 6, s. 44.

³⁰ Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

³¹ W. Katner, *op. cit.*, Forum Akademickie 2007, nr 6, s. 46.

4. Podsumowanie

Porządek prawny pozwala na prowadzenie przez uczelnie publiczne i niepubliczne działalności gospodarczej w formach organizacyjnych, jakimi są centrum transferu technologii czy też akademicki inkubator przedsiębiorczości. Dodatkowo art. 7 u.p.s.w. pozwala uczelni prowadzić działalność gospodarczą w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności, podkreślając jej organizacyjną i finansową niezależność. Pomimo wskazania w art. 106 u.p.s.w.³², że działalność dydaktyczna, naukowa, badawcza, doświadczalna, artystyczna, sportowa, rehabilitacyjna lub diagnostyczna nie stanowi działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej³³, nie powoduje to uznania innych przedmiotów działalności za działalność gospodarczą. Co więcej, należy stwierdzić, iż pomimo niewskazania w statucie, o którym mowa w art. 7 u.p.s.w., jednostek organizacyjnych prowadzących działalność uczelnia jako osoba prawna może być uznana za przedsiębiorcę. Podsumowując, należy stwierdzić, iż nie wszystkie osoby prawne prowadzące działalność gospodarczą podlegają obowiązkowi wpisu do rejestru przedsiębiorców³⁴, pomimo braku obowiązku rejestracyjnego w rejestrze przedsiębiorców mogą być uznane za przedsiębiorców na gruncie prawa powszechnie obowiązującego. Konieczne jest także określenie charakteru prawnego działalności gospodarczej prowadzonej przez uczelnie. Nie mamy tutaj wątpliwości, iż działalność gospodarcza prowadzona przez uczelnie stanowi akcesoryjną działalność uczelni. Akcesoryjność działalności gospodarczej polega na tym, iż stanowi ona poboczny cel funkcjonowania uczelni. Cel zarobkowy działalności nie jest jej pierwszorzędny i pierwszoplanowy, a więc podstawowym celem statutowym³⁵. Działalność ta może zmierzać do osiągnięcia zysku, jednakże zysk ten nie stanowi głównego celu działalności podmiotu, a swoboda dysponowania osiągniętym zyskiem jest ograniczona do realizacji celów statutowych podmiotu.

³² Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r., poz. 572, z późn. zm.).

³³ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2013 r., poz. 672 z późn. zm.)

³⁴ C. Kosikowski, *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim. Teza nr 4*, „Państwo i Prawo” 2001, nr 4 (15), Lex nr 29556.

³⁵ M. Szydło, *Komentarz do art. 1 i 2 ustawy o gospodarce komunalnej*, [w:] *idem, Ustawa o gospodarce komunalnej. Komentarz*, Warszawa 2008, SIP LEX, s. 67.

